

ARBITRAŽNI SPORAZUM - ODNOS S OSNOVNIM SPORAZUMOM U VEZI S KOJIM JE ZAKLJUČEN

Prof. dr. sc. Trajan Bendeovski*

UDK 347.918.2
Pregledni znanstveni rad

Predmet rada je autonomnost - odvojivost (separabilnost) arbitražnog sporazuma od ugovora na koji se odnosi. U radu se prati razvitak stavova koji su se o tom pitanju zastupali u znanosti, judikaturi, zakonodavstvu i međunarodnim instrumentima počevši od treće dekade prošloga stoljeća do konačnoga općeg prihvaćanja doktrine separabilnosti arbitražnog sporazuma. Pritom se težište stavlja na pristup problemu u ranijoj jugoslavenskoj doktrini te teoriji nekih istočnoeuropskih zemalja.

Ključne riječi: arbitražni sporazum, povezanost s osnovnim sporazumom

Arbitražni sporazum - sporazum kojim se rješavanje nastalog spora ili eventualno budućih sporova iz ugovora i u vezi s ugovorom povjerava određenoj vanjskotrgovinskoj arbitraži zauzima središnje mjesto u arbitražnom pravu. Zaključivanjem toga sporazuma derogira se nadležnost državnog suda koji bi bio nadležan za rješavanje sporova. Arbitražnim sporazumom utvrđuje se nadležnost arbitražnog suda, no i okvir ovlaštenja arbitara izabranih za rješavanje spora. Postojanje punovažnog arbitražnog sporazuma i postupanje u skladu s njime pri rješavanju spora osnovni je uvjet za priznavanje i ovrhu arbitražne odluke.

Zbog iznesenog, a imajući u vidu sve veće značenje međunarodnih trgovinskih arbitraža kojima se povjerava rješavanje sporova iz međunarodnoga prometa robe i usluga, pravna teorija poklanja sve veću pažnju svim pitanjima u vezi s arbitražnim sporazumom (zaključivanje, vrste, forma). Poseban interes pobuđuje

---

* Dr. sc. Trajan Bendeovski, profesor Pravnog fakulteta u Skopju, Krste Misirkov b.b., Skopje, Makedonija (autorov članak preveo prof. dr. sc. Mihajlo Dika)

pitanje o pravnoj prirodi arbitražnog sporazuma i u vezi s tim o odnosu arbitražnog sporazuma s osnovnim ugovorom u kojem se nalazi ili na koji se odnosi.¹

Pravilan odgovor na pitanje o odnosu arbitražnog sporazuma i vanjskotrgovinskog ugovora u kome je sadržan ili na koji se odnosi osnovni je preduvjet za razrješenje pravne prirode arbitražnog sporazuma.

Zaključno s prvom trećinom XX. stoljeća prevladalo je shvaćanje da je arbitražni sporazum sastavni, akcesorni dio osnovnog ugovora zbog kojega je zaključen.²

Prilikom potpisivanja vanjskotrgovinskog ugovora arbitražni sporazum ne privlači nikakvu pažnju. Taj sporazum, prije svega arbitražna klauzula, unesena u ugovor, kao da je jedan od uvjeta ugovora. Ugovorne strane na arbitražnu klauzulu gledaju kao na nešto nebitno, uneseno u ugovor za svaki slučaj. Ako ne dođe do spora, neće se ni primijetiti da je u ugovoru arbitražna klauzula. No ako dođe do spora koji ugovorne strane ne uspiju riješiti sporazumno, tek tada se primjećuje arbitražni sporazum i uočava njegovo veliko značenje.³

Takav je odnos prema arbitražnom sporazumu u prošlosti utjecao na njegovo tradicionalno shvaćanje kao sastavnog dijela osnovnog ugovora, podčinjenog pravu države kojem je podčinjen osnovni ugovor, dijeleći u svakom pogledu njegovu sudbinu. U skladu s iznesenim shvaćanjem, ako je osnovni ugovor bio proglašen nepostojećim ili ništavim ili je istekao rok njegove važnosti, automatski je i arbitražni sporazum dijelio njegovu sudbinu.

Sudovi većine zemalja, pozivajući se na nepunovažnost ugovora u kojem je sadržan ili na koji se odnosio arbitražni sporazum, proglašavali su nevažećim i arbitražnu klauzulu, a samim time međunarodnu trgovinsku arbitražu predviđenu arbitražnim sporazumom nenadležnom.

Takvo shvaćanje arbitražnog sporazuma utjecalo je na nepovoljan odnos prema arbitražnom rješavanju sporova iz ugovora o vanjskotrgovačkoj razmjeni.

Krajem tridesetih godina XX. stoljeća shvaćanja da je arbitražni sporazum integralni dio vanjskotrgovinskog ugovora te da u svemu dijeli njegovu sudbinu bila su u pravnoj znanosti izložena ozbiljnim kritikama.

---

¹ Minakov, *Arbitražne soglašenija i prakтика rassmotrenija vnešneekonomičeskikh sporov*, Moskva, 1985, 68.

² Ballardore Pallieri, *L'arbitrage privé dans les rapports internationaux*, Recueil des Cours de l'Académie de Droit International, 1925, 352-353.

³ Stojković, *Materijalnoppravna autonomija arbitražne klauzule u odnosu na glavni ugovor*, *Spoljnotrgovinska arbitraža, I, Arbitražna klauzula i arbitražni postupak* (referati i diskusija), Beograd, 1963, 8.

Nussbaum je među prvima postavio pitanje o autonomnosti arbitražnog sporazuma u odnosu prema trgovinskom ugovoru u kome se nalazi ili na koji se odnosi. Kritizirajući vladajuće shvaćanje u praksi da je arbitražna klauzula integralni dio osnovnoga ugovora i da, kao posljedica toga, dijeli sudbinu osnovnog ugovora, taj autor konstatira da se sve češće u sudskoj praksi Njemačke, Švicarske, SAD-a i drugih zemalja arbitražni sporazum promatra kao samostalni ugovor u odnosu prema osnovnom ugovoru.⁴

Danas je u pravnoj znanosti općeprihvaćeno shvaćanje o autonomnom karakteru arbitražnog sporazuma u odnosu prema osnovnom ugovoru.⁵

Profesor Triva smatra da je zasluga "... učenja o procesualnom, jurisdikcijskom karakteru arbitraže što je dovelo i do shvatanja o autonomnom, samostalnom karakteru ugovora o arbitraži u odnosu na glavni građanskopravni ugovor u vezi s kojima stranke za slučaj spora ugovaraju arbitražu, ... arbitražni ugovor, iako često predstavlja samo jednu od klauzula tzv. glavnog ugovora, slijedi svoju specifičnu pravnu sudbinu.. Jednom pravno osamostaljen arbitražni ugovor može čak postati mjerodavan i za prosuđivanje valjanosti glavnog ugovora ... što otvara mogućnost zasnivanja kompetencije arbitraže da odlučuje u sporu i onda kad se osporava valjanost glavnog ugovora".⁶

U pravnoj znanosti Ruske Federacije i zemalja kojih je pravo bilo pod utjecajem ruskog, shvaćanje o autonomnosti arbitražnog sporazuma uživa opću podršku. Lunc i Mariševa tvrde da "... arbitražni sporazum ima autonomni karakter u odnosu prema ugovoru na koji se odnosi, tako da punovažnost arbitražnog sporazuma uopće ne zavisi od punovažnosti ugovora."⁷

---

⁴ Nussbaum, The "Separability Doctrine" in American and Foreign Arbitration, New York University Law Quarterly Review, 1940, N-17, 610-616.

⁵ Schmitthof's Export Trade - The Law and Practice of International Trade (prijevod na ruski), Moskva, 1993, 343-345; Lunc-Mariševa, Kurs međunarodnoga častnoga prava, Moskva, 1976, 225-243; Pozdnjakov, Meždunarodnijii kommerčeskii arbitraž v Rossiskoi Federaciji, Moskva, 1996, 22-23; Komarov, Meždunarodnijii kommerčeskii arbitraž, Harkov, 1995, 40-50; Minakov, op. cit., 68-77; Lebedev, Meždunarodnijii kommerčeskii arbitraž: kompetencija arbitrov i soglašenije storon, Moskva, 1988, 85-86; Triva, O arbitraži, njenoj pravnoj prirodi i arbitražnom ugovoru (Triva-Poznić-Vorgić-Varadi, Arbitražno rješavanje sporova, Novi Sad, 1973, 10-11); Stojković, op. cit., 7-23; Hlestova, Arbitraž vo vnešneekonmičeskijih otnočenijah stran - členov SEV, Moskva, 1980, 36-37; Goleminov, Meždunarodnijat trgovinski arbitraž (Meždunarodno trgovinsko pravo), Sofija, 1992, 472.

⁶ Triva, op. cit., 10-11.

⁷ Lunc-Mariševa, op. cit., 225.

Po mišljenju Minakova, arbitražni sporazum unesen u ugovor na prvi pogled stvara privid kao da je jedan od uvjeta ugovora. To su razlozi tradicionalnog shvaćanja o arbitražnom sporazumu kao sastavnom dijelu ugovora podčinjenom pravu kojem je podčinjen i ugovor, dijeleći u svakom pogledu njegovu sudbinu. U skladu s takvim shvaćanjima, ako ugovor bude proglašen ništavim ili nepostojećim, ili ako istekne rok važnosti ugovora, automatski prestaje vrijediti i arbitražni sporazum. U nastavku navodi da osnovni ugovor može biti nevažeći od trenutka zaključenja zbog nepostojanja pravne forme utvrđene zakonom, ili zbog neispunjenja ugovorne obveze jedne od ugovornih strana, ili zbog nemogućnosti ispunjenja, isteka roka itd. Sve bi to, prema zastupnicima kritiziranog shvaćanja, izazivalo nevažnost i arbitražnog ugovora.

Polazeći od toga da mnogo sporova nastaje poslije isteka roka važnosti ugovora, Minakov upozorava da je u arbitražnoj praksi većine država izgrađen čvrst stav da spor koji nastane, koji se pojavi nakon isteka roka važnosti ugovora koji sadržava arbitražnu klauzulu treba rješavati arbitražni sud predviđen arbitražnom klauzulom. Na taj način, svršetkom tridesetih godina XX. stoljeća, u rješenjima sudova i arbitražnih tijela dolazi do izražaja shvaćanje da arbitražna klauzula i kada je uključena u ugovor na koji se odnosi ima u odnosu na taj ugovor samostalan i nezavisan karakter.

Kao rezultat i posljedica autonomnosti arbitražnog sporazuma priznaje se nadležnost arbitražnog suda da rješava i o pitanjima u vezi s punovažnošću građanskopravnog ugovora, a pitanja povezana s punovažnošću arbitražnog sporazuma i kada je uključen u osnovni ugovor prepuštena su u nadležnost redovnih sudova.⁸

Lebedev konstatira da su stranke, zaključujući ugovor u kojem je sadržana arbitražna klauzula, zapravo zaključile ne jedan, nego dva ugovora. Pri tome arbitražni sporazum u formi arbitražne klauzule ostaje poseban i samostalan ugovor, a ne samo jedan od uvjeta osnovnog ugovora. Autor smatra da je neosnovano i mišljenje prema kojem građanskopravni ugovor i arbitražni sporazum čine jednu vrstu kombiniranog ugovora, jer imaju različite ciljeve i različitu predmetno-funkcionalnu bit.⁹

Analizirajući rješenja u zakonima pojedinih država, Komarov zaključuje da arbitražnu klauzulu koja se javlja kao dio ugovora treba tretirati kao sporazum nezavisan od ostalih uvjeta ugovora.¹⁰ Isti zaključak izvodi i bugarski pravnik

---

⁸ Minakov, op. cit., 68-71.

⁹ Lebedev, op. cit., 85-71.

¹⁰ Komarov, op. cit., 1995, 41.

Goleminov: "...arbitražna klauzula predstavlja samostalni ugovor, i kada je uključena u osnovni ugovor ... ona ne gubi svoju samostalnost. I pored toga što je arbitražna klauzula nepotrebna bez zaključivanja osnovnog ugovora, ona ima samostalne funkcije, predmet, sadržaj, osnovu. Njezina bit i sudbina nezavisne su od punovažnosti i sudbine osnovnog trgovačkog ugovora. Arbitražna klauzula je punovažna i ostaje na snazi i čak kad je osnovni ugovor defektan i ne može izazvati nikakav pravni učinak".¹¹

Veliku pažnju arbitražnom rješavanju trgovačkih sporova s inozemnim elementom poklanja Schmithoff. On zaključuje da se sporazum o rješavanju sporova arbitražnim putem lakše postiže prilikom zaključivanja osnovnog ugovora, kada je neizvjesno hoće li uopće doći do spora, a kada dođe do spora, oštećena strana ne raspolaže nikakvim sredstvima da privoli drugu stranu da rješavanje spora prepuste određenoj vanjskotrgovačkoj arbitraži jer njoj više odgovara da spor riješi sud njezine države. Polazeći od toga da je osnova za arbitražno rješavanje spora (osnova jurisdikcije arbitražnog suda) arbitražni sporazum, on postavlja pitanje: Može li arbitar, kada je arbitražna klauzula uključena u osnovni ugovor, rješavati o nevažnosti toga ugovora, na primjer, zbog dovođenja u zabludu ili pogreške? Drugim riječima, je li arbitražna klauzula poseban ugovor s nezavisnom sudbinom u odnosu prema glavnom ugovoru ili je pak njegov sastavni dio. Ako je arbitražna klauzula poseban, samostalan ugovor, nesumnjivo je pravo arbitara da odlučuje o punovažnosti odnosno nepunovažnosti osnovnog ugovora, a ako se arbitražna klauzula tretira kao sastavni dio osnovnog ugovora, ona bi izgubila vrijednost zajedno s osnovnim ugovorom, a samim time arbitar bi izgubio osnovu i ovlaštenje da odlučuje o tom pitanju. Pozivajući se na sudsku praksu, Schmithoff konstatira da se u dalekoj prošlosti arbitražni sporazum tretirao kao sastavni dio osnovnog ugovora, no u novijoj praksi, a posebno nakon jasno zauzetog stava lorda Skarmena osamdesetih godina, opće je prihvaćen stav da "... u dijelu u kojem je arbitražnom klauzulom predviđena jurisdikcija arbitra za rješavanje sporova - koji nastaju iz ugovora ili u vezi s njim u suglasnosti s rješenjem suda - pozivanje na pogrešku ili prijevaru obuhvaćeno je učinkom arbitražne klauzule. Sasvim je druga situacija ako se utvrdi da je arbitražna klauzula rezultat prijave ili pogreške ili kad se izjavljuje da se stranke uopće nisu dogovorile o uključivanju arbitražne klauzule u osnovni ugovor, kada je predmet spora arbitražni sporazum, a ne osnovni

---

¹¹ Vladimirov-Goleminov i dr., Meždunarodno trgovsko pravo, Sofija, 1992, 472.

ugovor. Prepuštanje arbitru da donosi rješenje o takvim problemima značilo bi omogućiti mu da rješava o vlastitoj jurisdikciji. Konačno rješenje o pitanju punovažnosti arbitražnog sporazuma koji je osnova za jurisdikciju arbitra može donijeti samo sud.¹²

Pozivajući se na Rezoluciju Prvog međunarodnog kongresa o arbitraži, kojom su arbitri ovlašteni, pod rezervom naknadne sudske kontrole, provjeriti svoju investituru i odlučiti o postojanju i punovažnosti arbitražne klauzule, Goldštajn zaključuje: "... da sadržaj stvari bolje pogađa termin odvojivost (separabilnost) arbitražnog ugovora (klauzule) od glavnog ugovora, jer arbitražna klauzula nije samostalna u smislu da može sama po sebi funkcionirati. Ona je uvijek vezana uz građanskopravni odnos, kojemu služi, ali se od tog odnosa može u određenim slučajevima privremeno, tj. do konačne odluke suda odvojiti."¹³

Samostalnost ili odvojivost arbitražnog sporazuma uključenog u ugovor ili koji se odnosi na ugovor sankcionirana je u međunarodnim aktima o arbitraži, u pravilima arbitraža i u zakonima o arbitraži.

UNCITRAL-ova pravila o arbitraži, koje je prihvatila Opća skupština UN 15.XII.1976, za rješavanje sporova pred *ad hoc* arbitražama sadržavaju eksplicitno rješenje:

1. Arbitražni sud ovlašten je odlučivati o svim prigovorima kojima se osporava njegova nadležnost, uključujući i o prigovorima o postojanju ili valjanosti arbitražne klauzule ili posebnog arbitražnog sporazuma.

2. Arbitražni sud ovlašten je utvrditi postojanje ili valjanost ugovora čiji je arbitražna klauzula sastavni dio. Zbog toga se arbitražna klauzula, sadržana u osnovnom ugovoru koji predviđa arbitražno rješavanje sporova u skladu s ovim pravilima smatra sporazumom, nezavisnim od drugih uvjeta ugovora. Odluka arbitražnog suda kojom se ugovor proglašava ništavim ne znači sama po sebi da je arbitražna klauzula pravno nevaljana.

(...)

4. Arbitražni sud u pravilu odlučuje o vlastitoj nadležnosti kao o prethodnom pitanju. Arbitražni sud ima pravo nastaviti postupak i odlučiti o tom prigovoru u konačnoj odluci.¹⁴

Nepunih deset godina nakon privaćanja Arbitražnih pravila UNCITRAL-a, Opća skupština UN prihvatila je Model-zakon UNCITRAL-a o međunarodnoj

¹² Scgmithoff, op. cit., 341-344.

¹³ Goldštajn, Međunarodna trgovačka arbitraža, Drugi dio, Zagreb, 1976, 26-27.

¹⁴ Vidi čl. 21.

trgovačkoj arbitraži, koji treba poslužiti državama s različitim pravnim, socijalnim i ekonomskim sustavima da harmoniziraju međunarodne ekonomske odnose, prihvaćajući rješenja model-zakona i unoseći ih u vlastite pravne sustave. Istim model-zakonom uređeno je pravo arbitražnog suda da rješava o vlastitoj nadležnosti:

1. Arbitražni sud može odlučivati o svojoj nadležnosti, uključujući i o svakom prigovoru o postojanju ili valjanosti arbitražnog ugovora. Zbog toga će se arbitražna klauzula koja je sastavni dio nekog ugovora smatrati sporazumom nezavisnim od ostalih takvih odredaba toga ugovora. Odluka arbitražnog suda o tome je li ugovor ništav sama po sebi ne znači da je nevaljana i arbitražna klauzula.

2. Prigovor da arbitražni sud nije nadležan mora se podnijeti najkasnije kad i odgovor na tužbu. Činjenica da je stranka imenovala ili sudjelovala u imenovanju arbitra ne oduzima joj pravo da istakne takav prigovor. Prigovor da arbitražni sud prekoračuje granice svojih ovlaštenja mora se podnijeti čim predmet za koji se tvrdi da prelazi djelokrug njegovih ovlaštenja bude iznesen u arbitražnom postupku. Arbitražni sud može u oba slučaja dopustiti naknadno podnošenje prigovora ako smatra da je zakašnjenje opravdano.

3. Arbitražni sud može odlučivati o navedenom prigovoru kao o prethodnom pitanju ili u meritornoj odluci. Ako arbitražni sud prejudicijelno odluči da je nadležan, svaka stranka može, u roku od trideset dana pošto primi obavijest o toj odluci od nadležnog suda, to pitanje riješiti. Protiv te odluke žalba nije dopuštena. Dok postupak o tom zahtjevu teče, arbitražni sud može nastaviti arbitražni postupak i donijeti arbitražnu odluku.¹⁵

Europska konvencija o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži, potpisana 21.IV.1961. u Ženevi, posredstvom Europske ekonomske komisije UN, "sa željom da surađuje u razvitku europske trgovine uklanjanjem ... nekih problema u radu vanjskotrgovinskih arbitraža u odnosima između fizičkih i pravnih osoba raznih europskih država",¹⁶ dopušta prigovor nenadležnosti arbitražnog suda zato što arbitražni sporazum ne postoji, zato što je ništav ili zato što je istekao. Taj se prigovor treba istaknuti za vrijeme arbitražnog postupka, ali najkasnije do upuštanja u meritum. Prigovor zasnovan na činjenici da je arbitar prekoračio svoju nadležnost treba biti podnesen za vrijeme arbitražnog postupka čim se tijekom tog postupka postavi pitanje za koje arbitar navodno nije nadležan.

¹⁵ Vidi čl. 16.

¹⁶ Iz Preambule Konvencije.

Arbitar će dopustiti prigovor koji nije pravovremeno istaknut ako je do toga došlo iz razloga koje on smatra opravdanim. Pod rezervom naknadne sudske kontrole predviđene po *lex fori*, arbitar kojeg je nadležnost osporena ovlašten je nastaviti arbitražu, sam odlučiti o svojoj nadležnosti te o postojanju ili valjanosti arbitražnog sporazuma ili ugovora kojega je sporazum sastavni dio.¹⁷

Iz citiranih rješenja međunarodnih dokumenata o arbitraži vidi se da je priznata autonomija arbitražnog sporazuma i postupka, da je arbitražni sud predviđen arbitražnim sporazumom nadležan odlučivati o prigovorima o svojoj nadležnosti i da je protiv arbitražne odluke o tome moguća naknadna sudska kontrola.

Autonomnost arbitražnog sporazuma predviđaju i pravilnici (statuti) većine stalnih arbitražnih institucija.

Pravilnik o mirenju i arbitraži Međunarodne trgovinske komore u Parizu od 12.V.1988. predviđao je da ako jedna od strana podnese jedan zahtjev ili više zahtjeva o postojanju ili punovažnosti arbitražnog sporazuma i ako Međunarodni arbitražni sud utvrdi da postoji *prima facie* takav sporazum, Sud može, bez rješavanja pitanja o dopustivosti ili osnovanosti zahtjeva, pristupiti arbitražnom rješavanju spora. U tom slučaju svako rješenje, i o nadležnosti arbitra, donosi sam arbitar.¹⁸

Autonomnost arbitražnog sporazuma potvrđuju i pravila Međunarodnog trgovinskog arbitražnog suda pri Trgovinsko-industrijskoj komori Ukrajine. Pod naslovom "I. Kompetencija Međunarodnog trgovačkog arbitražnog suda" točka 4. glasi: "Arbitražnu klauzulu, sadržanu u ugovoru, treba tretirati kao sporazum, nezavisan od ostalih uvjeta ugovora. Rješenje arbitražnog suda o nevaljnosti ugovora ... ne povlači nevaljanost arbitražne klauzule".

Identično rješenje sadržava Pravilnik Međunarodnog trgovinskog arbitražnog suda pri Trgovačko-industrijskoj komori Ruske Federacije.¹⁹

Autonomnost arbitražnog sporazuma izrijekom je predviđena i Pravilnikom Londonskog međunarodnog suda. Točka 1. članka 14, pod naslovom Kompetencija arbitražnog suda, glasi:

"Arbitražni sud nadležan je sam odlučiti o svojoj kompetenciji i o svim prigovorima u vezi s postojanjem i valjanošću arbitražnog sporazuma. U vezi s tim arbitražnu klauzulu sadržanu u ugovoru treba tretirati kao sporazum

---

¹⁷ Vidi čl. V. Konvencije.

¹⁸ Čl. 8. t.3.

¹⁹ § 1. t. 5.

nezavisan od drugih uvjeta ugovora. Rješenje Arbitražnog suda o nevaljanosti ugovora ne povlači *ipso iure* nevaljanost arbitražne klauzule”.

Zakoni o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži Ruske Federacije iz 1993, Ukrajine iz 1994. i Bugarske iz 1993. sadržavaju eksplicitna rješenja o autonomnosti arbitražnog sporazuma:

“Arbitražni sud može sam odlučiti o svojoj kompetenciji i o svim prigovorima u vezi s postojanjem i valjanošću arbitražnog sporazuma. Zbog toga arbitražnu klauzulu, sadržanu u ugovoru, valja smatrati sporazumom nezavisnim od drugih uvjeta ugovora. Odluka arbitražnog suda o nevaljanosti ugovora ne povlači po sili zakona nevaljanost arbitražne klauzule.”²⁰

Izneseno je dovoljno argumenata o autonomnosti - odvojivosti (separabilnosti) arbitražnog sporazuma od ugovora na koji se odnosi.

Iz autonomnosti arbitražnog sporazuma proizlazi više posljedica:

1. arbitražni sporazum ostaje na snazi i arbitražni sud nadležan po sporazumu zadržava kompetenciju da rješava o svim prigovorima u vezi sa svojom nadležnošću i sporovima iz ugovora koji je prestao važiti ili je iz različitih razloga raskinut;

2. arbitražni sporazum sadržan u ugovoru koji je prestao važiti zato što je ostvaren cilj zbog kojeg je zaključen, ili zato što je istekao rok na koji je sklopljen između partnera u dugotrajnim poslovnim odnosima, produžit će svoje djelovanje na drugi ugovor između istih partnera u kojem je općenito ugovoren predmet, a za uređenje drugih pitanja upućuje se na ugovor koji je prestao važiti;

3. ostaje na snazi arbitražna klauzula sadržana u ugovoru koji je zamijenjen novim ugovorom u kojem nema arbitražne klauzule ako odredbom novoga ugovora ili drugim pisanim ugovorom ne bude izrijeком stavljena izvan snage;

4. arbitražna klauzula djeluje na ugovor u kojem je sadržana ili na koji se odnosi, a zadržat će isti učinak i prema ugovorima između istih partnera zaključenih kasnije radi ostvarenja i proširivanja osnovnog ugovora;

5. arbitražni sporazum može odlučujuće utjecati na sudbinu osnovnog ugovora. Do toga će doći kada strane osnovnog ugovora ugovore nadležnost arbitražnog suda za slučaj spora, a ne ugovore mjerodavno materijalno pravo, koje će biti utvrđeno na temelju kolizijskog prava države u kojoj je sjedište arbitraže ili u kojoj zasjeda arbitražno vijeće. Najčešće će to biti *lex fori*.

---

²⁰ Čl. 16. ruskog zakona, čl. 16. ukrajinskog zakona i čl. 19. bugarskog zakona.

Upravo stoga profesor Triva s pravom izvodi zaključak da “procesnopravni elementi arbitraže bez sumnje jačaju njezinu autonomiju i pravnu poziciju u odnosu na glavni ugovor, oni je istovremeno jače vezuju za pravni poredak zemlje u kojoj se arbitraža obavlja”.²¹

Postavlja se pitanje: Kada prestaje važnost arbitražnog sporazuma koji se odnosi na ugovor kojeg je važnost prestala? Ugovorne strane imaju autonomno pravo da u svako vrijeme prekinu njegovu važnost, da raskinu arbitražni sporazum zaključivanjem novoga sporazuma koji prvi stavlja izvan snage. Ugovorne strane to mogu uraditi i posredno - ako jedna od njih umjesto arbitražnom sudu tužbu podnese sudu, a druga strana ne prigovori nadležnosti suda, ali prigovori osnovanosti zahtjeva ili podnese protutužbu.²²

Najčešće se ugovorne strane ne bave pitanjima o prestanku arbitražnog sporazuma. U vezi s tim problemom u pravnoj se znanosti preporučuje da se tolerira nastavak važenja arbitražnog sporazuma i poslije isteka roka zastare tražbine koja je predmet spora. Arbitražna praksa u više slučajeva prihvaća taj stav - ne vodeći računa o tome da sam arbitražni sud treba odlučiti o tome je li tražbina zastarjela, a za to je potrebno da se proglasi nadležnim.

Summary

Trajan Bendeovski*

ARBITRATION AGREEMENT - RELATION WITH THE MAIN AGREEMENT IN CONNECTION WITH WHICH IT HAS BEEN CONCLUDED

The article deals with the autonomy - separability of the arbitration agreement from the contract to which it refers. The author analyses the development of attitudes towards this issue in science, judicature, legislation and international instruments starting from the third decade of the past century until the final common recognition of the doctrine of separability of the arbitration agreement. The focus is on the approach to the problem in the former Yugoslav doctrine and the theory of some East European countries.

Key words: arbitration agreement, connection with the main agreement

²¹ Triva, op. cit., 11.

²² Minakov, op. cit., 77.

* Trajan Bendeovski, Ph. D., Professor, Faculty of Law, Krste Misirkov b.b, Skopje., Macedonia

Zusammenfassung

Trajan Bendeovski**

**DER SCHIEDSGERICHTSVERTRAG UND SEIN VERHÄLTNIS ZUM
VERTRAG, AUF DESSEN GRUND ER GESCHLOSSEN WURDE**

Gegenstand dieses Artikels ist die Autonomie bzw. die Separabilität des Schiedsgerichtsvertrags vom Vertrag, auf den er sich bezieht. Es folgt eine Übersicht der Stellungnahmen, die hinsichtlich dieser Frage in Wissenschaft, Judikative, Gesetzgebung und internationalen Instrumenten seit Anfang des dritten Jahrzehnts des vorigen Jahrhunderts bis zur endgültigen Annahme der Doktrin über die Separabilität des Schiedsgerichtsvertrags vertreten wurden. Dabei liegt die Betonung auf der Erörterung dieser Problematik in der ehemaligen jugoslawischen Doktrin und in der Theorie einiger osteuropäischer Länder.

Schlüsselwörter: Schiedsgerichtsvertrag, Verhältnis des Schiedsgerichtsvertrags zum Grundvertrag

---

** Dr. Trajan Bendeovski, Professor an der Juristischen Fakultät in Skopje, Krste Misirkov b.b., Skopje, Mazedonien

454. STR. PRAZNA